

REVOLUTIE IN SURINAME

EEN BESPREKING VAN DE RECENTE LITERATUUR

peter meel

Peter Meel is student geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Groningen. In 1981 schreef hij een kandidaats-scriptie "Van dictatuur tot dictatuur. Politiek Suriname tussen 1969 en 1981".

Vooraf sinds de staatsgrepen vanaf 1980 staat Suriname internationaal in de belangstelling en zoals het meestal gaat met zaken die de media halen, ontkomt de Surinaamse politiek er ook niet aan een plaatsje toebedeeld te krijgen in diverse boeken. De afgelopen twee jaar verschenen er over de Surinaamse politiek drie boeken, te weten Rudie Kagie, Een gewezen wingewest Suriname voor en na de staatsgreep (Bussum, 1980), Jozef Slagveer De nacht van de revolutie De staatsgreep in Suriname op 25 februari 1980 (Paramaribo, 1980) en Henk Boom, Staatsgreep in Suriname De opstand van de sergeanten op de voet gevolgd (Utrecht/Antwerpen, 1982). Alvorens tot bespreking van deze publikaties over te gaan een klein geheugensteuntje.

Wie regelmatig de kranten leest, kan het niet zijn ontgaan dat in 1975 een belangwekkende gebeurtenis plaats had in de geschiedenis van Suriname. Op 25 november van dat jaar werd het land van zijn koloniale status ontheven en mocht het zich een onafhankelijke republiek noemen. Nederland zag zijn Overzeese Gebiedsdelen gekortwiek tot de Nederlandse Antillen en was daar helemaal niet zo rouwig om. Suriname bood weliswaar werk voor ontwikkelingswerkers en ondernemers doch deze werkgelegenheid kon niet opwegen tegen de financiële lasten waar Nederland mee opgezadeld werd. Want het ging slecht met de opbouw van Suriname. Ontwikkelingsprojecten hadden veel tijd nodig om van de grond te komen (als ze ooit van de grond kwamen), bedroegen vaak een veelvoud van de geraamde kosten en bleven voor wat betreft de resultaten danig in gebreke. Van de miljoenen aan ontwikkelingshulp die Nederland in Suriname pompte, profiteerde een handjevol doctorendi, niet de Surinaamse bevolking die er in eerste instantie beter van had moeten worden. Een gewezen wingewest staat vol schrijvende voorbeelden van uit de hand gelopen ontwikkelingsprojecten.

Dat de situatie na de onafhankelijkheid niet verbeterde, bewees de onvoorstelbare stroom Surinamers die naar Nederland emigreerde. De Bijlmer-expres draaide op volle toeren. Was Nederland de Surinamers altijd al als het beloofde land voorgespiegeld, het kreeg nu een extra aantrekkingskracht door het wanbeleid van de regering Arron. Het vertrouwen van de bevolking in dit kabinet was nihil. En met reden want de regering werkte niet. Arron maakte zich niet druk om de problemen van zijn land. Er werd niet gezocht naar oplossingen voor nijpende problemen als de verslechterde economie en werkgelegenheid, het falende remigratiebeleid, de armzalige waterhuishouding, de toenemende criminaliteit, het woningtekort en het stelsel van sociale onzekerheden. De premier stelde zijn positie veilig door politieke vriendjes naar sleutelposities te dirigeren, familieleden te "regelen" en de media te controleren. Voor de rest liet hij 's lands zaken op zijn beloop.

In 1980 veranderde de Surinaamse politiek opnieuw ingrijpend. Onderofficieren uit het leger pleegden een staatsgreep die een einde maakte aan de regering Arron en de parlementaire democratie. De politieke partijen werden ontbonden. Er kwam

een avondklok en het landsbestuur werd toevertrouwd aan een Nationale Militaire Raad. Grote veranderingen stonden op stapel. Suriname zou niet langer geteisterd worden door het optreden van inerte politici. Suriname was niet gebaat bij een democratie die niet werkte en slechts bestond bij de gratie van de verschillende rassen (iedere bevolkingsgroep werd politiek vertegenwoordigd door een eigen partij; zo stemden de Creolen op de Nationale Partij Suriname, de Hindoestanen op de Verenigde Hindoestaanse Partij, de Javanen op de Kaum Tani Persatnan Indonesia etc.). Echte hervormingen moesten voorlopig met strakke hand van bovenaf worden opgelegd. Verkiezingen zouden er wel komen maar niet in de nabije toekomst.

In De nacht van de revolutie begint dichter, schrijver en journalist Jozef Slagveer zijn voorwoord met de volgende uitspraak: "De dag van 25 februari 1980 is voor het volk van de Republiek Suriname een moment in onze historie dat nimmer uitgewist kan worden. Het is een moment dat het hoogtepunt markeert van het volksverzet tegen sociaal-ekonomisch onrecht". (1) Slagveers boek valt uiteen in twee delen. Het eerste deel bestaat grotendeels uit een lange monoloog van sergeant-majoor Bouterse die vertelt op welke manier de coup tot stand kwam. Het is een stuk geschiedenis dat leest als een spannend jongensboek, vol idealisme en bezieling maar zoals dat bij een jongensboek ook hoort met een zekere kinderlijke bravoure en geloof in eigen kunnen. Het nogal chaotische verloop van het relaas van Bouterse sterkt de lezer in de overtuiging dat het verslag van de roerige tijd voor 25 februari 1980 authentiek is. Er zijn tegenstrijdigheden, onduidelijkheden, herhalingen die echter als begrijpelijke oneffenheden kunnen worden uitgelegd als je weet dat Bouterse zijn belevenissen heel kort na de maanden waarin ze plaatsvonden vertelde, zonder er nog veel afstand van te hebben kunnen nemen, zonder ze nog behoorlijk te hebben kunnen ordenen.

Al in 1979 wordt er gesproken over een mogelijke staatsgreep. Bouterse zegt er het volgende over: "Op een bepaald moment had één gedachte het gewonnen van de anderen, namelijk dat in feite het land er alleen maar bij gebaat zou zijn, indien er een staatsgreep gepleegd zou worden". (2) Verscheidene groepjes mensen maken plannen in de richting van een coup. Al snel is duidelijk dat de groep Bouterse - in het prille begin bestaande uit Bouterse, Neede, Sital, Horb en Mijns - de meeste kans van slagen heeft. De voorbereidingen vinden zo onopvallend mogelijk plaats. De eerste actiedatum stelt de groep vast op 1 november 1979. Tot een omwenteling komt het uiteindelijk niet. Ook op 15 november en 30 november blijft het plannenmakerij. Het plan toe te slaan wanneer Arron het land uit is - druk doende de grenskwestie tussen Suriname en Frans Guyana op te lossen - gaat de mist in aangezien Arron gewoontegetroou niets onderneemt. Het toeval schiet de heren te hulp wanneer het conflict rond de militaire vakbond Bomika weer oplaait. De samenzweerders grijpen dit conflict aan als aanleiding voor de te plegen staatsgreep. Een commandogroep van zestien man wordt samengesteld om het karwei te klaren. Bekendste namen uit deze groep zijn Bouterse, Horb en Hawker. De relatie Bouterse-Hawker is er dan nog één

van solidariteit. Met luitenant Rambocus staat Bouterse echter dan al op gespannen voet.

De nieuwe datum wordt geprikt op 22 februari 1980. Volgens scenario is het veroveren van de munitiebunker aan de Doekhiweg de eerste stap. Maar de aanval op deze bunker mislukt doordat geen rekening is gehouden met de honden die aanslaan. De wacht wordt gealarmeerd en weet één van de zestien - sergeant Hardjoprajitno - te arresteren. Drie dagen later besluit men het opnieuw te proberen. De strategie is gewijzigd: eerst zal nu de marinebasis worden overgenomen, vervolgens de Memre Boekoe Kazerne, dan de munitiebunker, om ten slotte als klap op de vuurpijl het politiebureau aan puin te schieten. Zonder noemenswaardige tegenlagen weten de overgebleven vijftien nu wel in hun opzet te slagen.

Deel twee van De nacht van de revolutie bevat de integrale weergave van het Abendanon-rapport. Dit rapport - genoemd naar de commissie onder leiding van mr. Abendanon - is de neerslag van een onderzoek dat op initiatief van premier Arron werd ingesteld naar gesignaleerde misstanden in het leger. In 1979 is er sprake van een vakbondsconflict binnen het leger. Twee zaken vormen de inzet van dit conflict namelijk de nog steeds niet nagekomen belofte van de regering vijftien vrijwilligers van de marinebasis in beroepsdienst over te laten gaan en de weigering van overheid en legerleiding de vakbond voor onderofficieren Bomika (Bond Militair Kader) te erkennen. In een brief aan de regering geeft Bomika te kennen het vertrouwen in de legerleiding te hebben opgezegd. Bomika eist het vertrek van kolonel Elstak en luitenant-kolonel Essed en wijst Arron c.s. nog eens op het feit dat Bomika nog altijd op erkenning wacht. Arron echter houdt zijn poot stijf. Verder dan het benoemen van de Abendanon-commissie wil hij niet gaan.

Het rapport dat de Abendanon-commissie in september 1979 presenteert is een blamage voor regering en legerleiding. Beiden worden van nalatigheid en inadequaat optreden beschuldigd. Geen al te beste reclame met het oog op de aanstaande verkiezingen (gepland op 27 maart 1980) zo moet Arron gedacht hebben, want het rapport verdwijnt in de la. De in het onderzoeksverslag voorgestelde adviezen worden genegeerd.

Op 30 januari 1980 laat Arron de twee leiders van Bomika - Neede en Sital - arresteren. Actievoerende militairen zullen niet langer tot de Memre Boekoe kazerne worden toegelaten. Op voor de militairen uiterst vernederende wijze dwingen burgerpolitie, oproerpolitie en MP de onderofficieren de kazerne te verlaten. De politie wordt zelfs opgedragen met scherp te schieten. Dank zij het optreden van enkele parlementariërs die zich tussen militairen en politie opstellen en de geringe bereidheid van de voornamelijk oudere politiemannen om daadwerkelijk te vuren, kan een bloedbad worden voorkomen. Samenscholingen op straat door militairen die sympathiseren met Bomika zijn verboden. En terwijl de MP jacht maakt op de Bomika-bestuursleden Mijnaals, Horb, Braaf en Ramdhanie (Abrahams is inmiddels gearresteerd), gaat Arron alsof er niets aan de hand is op verkiezings-tournee.

De Surinaamse kranten schrijven in verschillende toonaarden over het conflict. Henk Boom citeert in Staatsgreep in Suriname rijkelijk uit de diverse commentaren. Het dagblad De West profileert zich het meest opmerkelijk bij monde van haar hoofdredacteur David Findlay. De conservatieve Findlay hanteert een geagiteerde stijl waarmee hij zich in zijn Kleine Korrels een krachtig voorstan-

der betoont van gezag en orde. Het is komisch te lezen hoe vaak Findlay meent achter buitenparlementaire kritiek op Arron communistische agenten te kunnen ontwaren. De Vrije Stem en De Ware Tijd zijn neutraler in hun berichtgeving. Beide dagbladen geven er op geregelde tijden blijk van geen heil te zien in de komende verkiezingen. De oude garde blijft of Lachmon c.s. keren in de regeringsbanken terug en dan verandert er evenmin iets. De visie van het grootste deel van de Surinaamse bevolking wordt hiermee kernachtig verwoord. Op 20 februari vindt het proces plaats tegen Neede, Sital en Abrahams. De krijgsraad eist tien maanden gevangenisstraf en ontslag uit militaire dienst. De uitspraak zal volgen op dinsdagmorgen 26 februari maar men weet dan nog niet dat Suriname dan zijn eerste revolutie al achter de rug heeft.

Het is raadzaam de drie hierboven genoemde boeken in de volgorde van verschijning te lezen. Het beste valt dus te beginnen met Een gewezen wingewest van Rudie Kagie. Voor een duidelijk beeld van vooral de sociaal-economische situatie in Suriname tussen 1975 en 1980 kan men met deze publicatie goed uit de voeten. Hoewel vlot geschreven, is de opbouw van Een gewezen wingewest fragmentarisch, wordt er heen en weer gedraafd door de tijd en verdienen bepaalde feiten meer uitleg om ze voldoende te kunnen duiden. Deze tekortkomingen zullen gedeeltelijk te verklaren zijn vanuit de journalistieke achtergrond van de auteur, maar een feit blijft dat, om het tekstverband vast te houden, terugbladeren in dit boek veel te vaak noodzakelijk is. De nacht van de revolutie van Jozef Slagveer bevat heet-van-de-naald-informatie over de dan net uitgevoerde ingreep, zoals de staatsgreep dan al wordt genoemd. Slagveer heeft zijn werk verlevendigd door veel fotomateriaal op te nemen. Verder heeft hij korte impressies afgedrukt waarin de vijftien revolutionairen iets over hun persoonlijke ervaringen met betrekking tot de coup vertellen. Hét bezwaar dat aan De nacht van de revolutie kleeft, is dat het weliswaar imponeert door zijn directheid en door de betrokkenheid van de auteur en van de geïnterviewden bij de gebeurtenissen, maar dat de roes van "het nieuwe begin" het zicht op duidelijkheid en overzichtelijkheid nogal eens versluiert. Het boek van Henk Boom laat wat dat betreft niets te wensen over. Staatsgreep in Suriname is in chronologische volgorde geschreven en volgt met name de gebeurtenissen vanaf 30 januari 1980 tot en met de benoeming van Chin A Sen als premier op de voet. Meermalen wordt het boek van Slagveer aangehaald, talloze flarden uit krantekunsten passeren de revue en ook uit de berichtgeving via de radio ten tijde van de revolutie wordt een royale greep gedaan. De achterflap van Staatsgreep in Suriname vermeldt met zekere trots dat Henk Boom "als enige Nederlandse dagblad-journalist (...) getuige was van het ontstaan van de revolutie in Suriname (...)." Deze voorsprong wordt in zoverre uitgebuit, dat Boom inderdaad verslag doet van zijn bevindingen gedurende de eerste spannende week na de coup. Maar afgezien van deze persoonlijke notities, die het beste als sfeermakende aanvullingen kunnen worden gekarakteriseerd, krijgt de lezer toch het idee dat Boom betrekkelijk weinig nieuws te melden heeft. Boom zet de zaken vakkundig op een rijtje, maar komt niet "tot enkele interessante conclusies", zoals de uitgever proclameert.

Sinds de revolutie van februari 1980 hebben zich al tal van nieuwe ontwikkelingen in Suriname voorgedaan. Men denke aan het buitenspel zetten van president Ferrier, de coup van Fred Ormskerk, de arrestatie van Sital, Joeman, Mijnaals en Naarendorp, de moeilijkheden rond het Nederlandse ontwikkelingsgeld, het onduidelijke manoeuvreren van André Haakmat, de coup onder leiding van Hawker, het aftreden van premier Chin A Sen en de meest recente poging tot omverwer-

ping van het regime Bouterse door het tandem Rambo-
cus/Hawker. Het is te hopen dat te zijner tijd ook
deze gebeurtenissen in kaart worden gebracht en uit-
geplozen. Niet alleen omdat ze interessant materiaal
vormen voor een boeiende studie, maar tevens omdat ze
bijdragen tot een beter begrip voor en een uitgebrei-
dere kennis van een land waar heel lang nauwelijks
naar is omgekeken.

noten

1. Slagveer, De nacht van de revolutie, 7.
2. Slagveer, De nacht van de revolutie, 21.

vervolg van p. 29

betekenis van de 'ethische perfectie' komt.
Volgens Aristoteles lag de zin van het streven naar
zedelijke vervolmaking namelijk ook vooral in het stre-
ven zelf. Tegelijkertijd vermijdt MacIntyre echter het
metafysische probleem van het 'hoogste goed'. Hij
geloof niet dat er voor de mens als mens een natuur-
lijk doel valt aan te geven. We kunnen volgens hem
slechts spreken over een sociaal goed, een kwaliteits-
norm voor menselijk samenleven. MacIntyre maakt de
liberale traditie sedert de zeventiende eeuw het gro-
te verwijt dat zij geen ernst meer heeft gemaakt met
het stellen en nastreven van zulke normen. Regeringen
zijn verworden tot bureaucratische apparaten die zich
slechts met middelen bezig houden. Samenlevingen zijn
gedesintegreerd tot hopen individuen.

Onze beschaving is in verval. En het beste advies
dat MacIntyre ons kan geven is: "the construction of
local forms of community within which civility and the
intellectual and moral life can be sustained through
the new dark ages... We are waiting not for a Godot,
but for another - doubtless very different - St.-
Benedict.

